

1-BOB. UMUMIY QOIDALAR

1-modda. Yer to‘g‘risidagi qonun hujjatlarining asosiy vazifalari

Yer umummilliy boylikdir, O‘zbekiston Respublikasi xalqi hayoti, faoliyati va farovonligining asosi sifatida undan oqilona foydalanish zarur va u davlat tomonidan muhofaza qilinadi.

Qarang: O‘zbekiston Respublikasi Konstitusiyasining [55-moddasi](#), O‘zbekiston Respublikasining «Tabiatni muhofaza qilish to‘g‘risida»gi Qonuni 5-moddasining [birinchi qismi](#).

Yer to‘g‘risidagi qonun hujjatlarining asosiy vazifalari hozirgi va kelajak avlodlarning manfaatlarini ko‘zlab yerdan ilmiy asoslangan tarzda, oqilona foydalanish va uni muhofaza qilishni, tuproq unumdorligini tiklash va oshirishni, tabiiy muhitni asrash va yaxshilashni, xo‘jalik yuritishning barcha shakllarini teng huquqlilik asosida rivojlantirish uchun sharoit yaratishni, yuridik va jismoniy shaxslarning yer uchastkalariga bo‘lgan huquqlarini himoya qilishni ta’minlash maqsadida yer munosabatlarini tartibga solishdan, shuningdek bu sohada qonuniylikni mustahkamlashdan shu jumladan korrupsiyaga oid huquqbuzarliklarning oldini olishdan iborat.

(1-moddaning ikkinchi qismi O‘zbekiston Respublikasining 2018 yil 3 yanvardagi O‘RQ-456-sonli [Qonuni](#) tahririda — Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 05.01.2018 y., 03/18/456/0512-son)

2-modda. Yer to‘g‘risidagi qonun hujjatlarining asosiy prinsiplari

Yer to‘g‘risidagi qonun hujjatlari quyidagi asosiy prinsiplarga asoslanadi:

eng muhim tabiiy resurs, fuqarolar hayotiy faoliyatining asosi tariqasida yer fondini asrash, tuproq sifatini yaxshilash hamda uning unumdorligini oshirish;

Qarang: mazkur Kodeksning 40-moddasi birinchi qismi [3, 7-bandlari](#), [79-moddasi](#), O‘zbekiston Respublikasi «Tabiatni muhofaza qilish to‘g‘risida»gi Qonunining 2-moddasi [birinchi qismi](#), [16, 17-moddalari](#).

yerlardan oqilona, samarali va belgilangan maqsadda foydalanishni ta‘minlash;

Qarang: mazkur Kodeks 40-moddasi birinchi qismining [1-bandi](#), 48-moddasining [1, 2-bandlari](#), O‘zbekiston Respublikasining «Tabiatni muhofaza qilish to‘g‘risida»gi Qonuni 3-moddasining [birinchi, ikkinchi xatboshilari](#).

qishloq xo‘jaligi uchun mo‘ljallangan yerlarning, eng avvalo sug‘oriladigan yerlarning alohida muhofaza etilishini, kengaytirib borilishini hamda ulardan qat‘iy belgilangan maqsadda foydalanishni ta‘minlash;

Qarang: mazkur Kodeks 48-moddasining [3, 4, 6, 8-bandlari](#), [79-moddasi](#).

qishloq xo‘jaligi yerlarining unumdorligini oshirish, yerlarning meliorativ holatini yaxshilash hamda yerlarni muhofaza qilish tadbirlarini amalga oshirishni davlat yo‘li bilan va boshqa tarzda qo‘llab-quvvatlash;

Qarang: mazkur Kodeksning [82-moddasi](#), O‘zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi [XVI bo‘limi](#) (Yer solig‘i).

yerga va butun atrof tabiiy muhitga zarar yetkazilishining oldini olish, ekologik xavfsizlikni ta‘minlash;

Qarang: O‘zbekiston Respublikasining «Tabiatni muhofaza qilish to‘g‘risida»gi Qonuni 3-moddasining birinchi, beshinchi xatboshilari, 16-moddasi.

yerga egalik qilish va undan foydalanish shakllarining xilma-xilligi, yer munosabatlari ishtirokchilarining teng huquqliligini ta‘minlash hamda ularning qonuniy huquq va manfaatlarini himoya etish;

Qarang: mazkur Kodeksning 17 — 20, 24-moddalari.

yerdan foydalanganlik uchun haq to‘lash;

Qarang: mazkur Kodeksning 28-moddasi, O‘zbekiston Respublikasi Soliq kodeksining XVI bo‘limi (Yer solig‘i).

yerlarning holati haqidagi axborotning to‘liq bo‘lishini hamda undan erkin foydalanishga yo‘l qo‘yilishini ta‘minlash.

Qarang: mazkur Kodeksning 14-moddasi ikkinchi qismi, 15-moddasi beshinchi qismi, O‘zbekiston Respublikasi «Davlat yer kadastr to‘g‘risida»gi Qonunining 23, 24-moddalari.

3-modda. Yer to‘g‘risidagi qonun hujjatlari

Yer to‘g‘risidagi qonun hujjatlari ushbu Kodeksdan va yer munosabatlarini tartibga soluvchi boshqa qonun hujjatlaridan iborat.

Qoraqalpog‘iston Respublikasida yer munosabatlari Qoraqalpog‘iston Respublikasining qonun hujjatlari bilan ham tartibga solinadi.

Tog‘, o‘rmon va suv bilan bog‘liq munosabatlar, tuproq, o‘simlik va hayvonot dunyosidan, shuningdek atmosfera havosidan foydalanish va ularni muhofaza qilishga oid munosabatlar maxsus qonun hujjatlari bilan tartibga solinadi.

Qarang: O‘zbekiston Respublikasining «Yer osti boyliklari to‘g‘risida»gi, «Suv va suvdan foydalanish to‘g‘risida»gi, «O‘simlik dunyosini muhofaza qilish va undan foydalanish to‘g‘risida»gi, «Hayvonot dunyosini muhofaza qilish va undan foydalanish to‘g‘risida»gi, «O‘rmon to‘g‘risida»(yangi tahriri)gi, «Atmosfera havosini muhofaza qilish to‘g‘risida»gi qonunlari.

Agar O‘zbekiston Respublikasining xalqaro shartnomasida O‘zbekiston Respublikasining yer to‘g‘risidagi qonun hujjatlaridagidan boshqacha qoidalar belgilangan bo‘lsa, xalqaro shartnoma qoidalari qo‘llaniladi.

4-modda. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining yer munosabatlarini tartibga solish sohasidagi vakolatlari

Yer munosabatlarini tartibga solish sohasida quyidagilar O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining vakolatlariga kiradi:

yerlardan oqilona foydalanish hamda ularni muhofaza qilish sohasidagi yagona davlat siyosatini amalga oshirish;

ushbu Kodeksga, boshqa qonun hujjatlariga muvofiq yer munosabatlarini tartibga solish to‘g‘risida normativ hujjatlar qabul qilish;

tuproq unumdorligini oshirish, yerlardan oqilona foydalanish va ularni muhofaza qilish yuzasidan davlat dasturlarini tasdiqlash;

(4-moddaning to‘rtinchi xatboshi O‘zbekiston Respublikasining 2004 yil 3 dekabrda 714-II-sonli Qonuni tahririda — O‘R QHT, 2004 y., 51-son, 514-modda)

qishloq xo‘jaligining tabiiy moslashuvi jihatidan yerlarni rayonlashtirish, yer tuzishni, yer monitoringi o‘tkazilishini va davlat yer kadastrini yuritilishini tashkil etish;

davlat mulkidagi yerlarni tasarruf etish;

yerlardan foydalanish va ularni muhofaza qilishda vazirliklar hamda idoralarning faoliyatini muvofiqlashtirish;

yerga egalik qilish va undan foydalanish, shuningdek yer uchastkasini ijaraga olish huquqlarini hamda yer uchastkalariga bo'lgan mulk huquqini belgilangan tartibda ushbu Kodeksning [36-moddasiga](#) muvofiq bekor qilish;

yerlardan oqilona foydalanish va ularni muhofaza qilish ustidan davlat nazoratini tashkil etish;

yer munosabatlarini tartibga solish sohasida O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining vakolatlariga kiradigan boshqa masalalarni hal qilish.

Qarang: mazkur Kodeks 12-moddasining [ikkinchi qismi](#), 13-moddasining [uchinchi qismi](#), 14-moddasi [uchinchi qismi](#), 15-moddasi [ikkinchi qismi](#), 23-moddasi [ikkinchi qismi](#), 24-moddasi [ikkinchi](#), [o'ninchi qismlari](#), 25-moddasi [uchinchi qismi](#), 36-moddasi [to'rtinchi qismi](#), 37-moddasi, 44-moddasi [uchinchi qismi](#), 45-moddasi [uchinchi qismi](#), 87-moddasi [to'rtinchi qismi](#), O'zbekiston Respublikasi «Tabiatni muhofaza qilish to'g'risida»gi Qonunining [9-moddasi](#), 28-moddasi [to'rtinchi qismi](#), 41-moddasi [uchinchi qismi](#), O'zbekiston Respublikasi «Davlat yer kadastr to'g'risida»gi Qonunining [6-moddasi](#), 11-moddasi [ikkinchi qismi](#), 13 moddasi [uchinchi qismi](#), 20-moddasi [ikkinchi qismi](#), 23-moddasi [ikkinchi qismi](#).

5-modda. Viloyatlar, Toshkent shahar davlat hokimiyati organlarining yer munosabatlarini tartibga solish sohasidagi vakolatlari

Yer munosabatlarini tartibga solish sohasida quyidagilar viloyatlar, Toshkent shahar davlat hokimiyati organlarining vakolatlariga kiradi:

tuproq unumdorligini oshirish, yerlardan oqilona foydalanish hamda ularni muhofaza qilish bo'yicha hududiy dasturlar ishlab chiqish va amalga oshirish;

yer resurslaridan belgilangan maqsadda, oqilona va samarali foydalanish, yerlarni muhofaza qilish ustidan davlat nazoratini amalga oshirish;

yer tuzishni, yer monitoringi o'tkazilishini va davlat yer kadastrini yuritilishini tashkil etish;

yuridik shaxslarga qishloq xo'jalik ehtiyojlari hamda boshqa davlat va jamoat ehtiyojlari uchun egalik qilishga, foydalanishga va ijaraga yer berish;

o'lchamidan qat'i nazar barcha yerlarni olib qo'yish, alohida qimmatga ega bo'lgan unumdor sug'oriladigan yerlar, tabiatni muhofaza qilish, sog'lomlashtirish, rekreasiya maqsadlariga mo'ljallangan yerlar va tarixiy-madaniy ahamiyatga molik yerlar, shahar atrofi yerlari va shaharlarning yashil zonalari yerlari, ilmiy-tadqiqot tashkilotlari va o'quv yurtlarining tajriba maydonlari, o'rmon o'simliklari bilan qoplangan yerlar bundan mustasno;

(5-moddaning oltinchi xatboshisi O'zbekiston Respublikasining 2011 yil 4 yanvardagi O'RQ-278-sonli [Qonuni tahririda](#) — O'R QHT, 2011 y., 1-2-son, 1-modda)

diplomatiya vakolatxonalari hamda ularga tenglashtirilgan, O'zbekiston Respublikasida akkreditasiya qilingan xalqaro tashkilotlarga mazkur vakolatxonalarning binolarini, shu jumladan vakolatxona boshlig'i qarorgohini qurish uchun yer uchastkalarini mulk etib realizasiya qilish;

yerga egalik qilish va undan foydalanish, shuningdek yer uchastkasini ijaraga olish huquqlarini hamda yer uchastkalariga bo'lgan mulk huquqini belgilangan tartibda ushbu Kodeksning [36-moddasiga](#) muvofiq bekor qilish;

yer munosabatlarini tartibga solish sohasida viloyatlar, Toshkent shahar davlat hokimiyati organlarining vakolatlariga kiradigan boshqa masalalarni hal qilish.

Qarang: mazkur Kodeks 12-moddasining [ikkinchi qismi](#), 13-moddasining [uchinchi qismi](#), 23-moddasi [ikkinchi qismi](#), 25-

moddasi ikkinchi qismi, 33-moddasi ikkinchi qismi, 36-moddasi to'rtinchi qismi, 37-moddasi, 41-moddasi to'rtinchi qismi, 44-moddasi uchinchi qismi, 49-moddasi oltinchi qismi, 54, 57-moddalari, 58-moddasi birinchi, ikkinchi qismlari, 61-moddasi to'rtinchi qismi, 68-moddasi uchinchi qismi, 84-moddasi birinchi qismi, 88-moddasi ikkinchi qismi, 91-moddasi uchinchi qismi, O'zbekiston Respublikasi «Tabiatni muhofaza qilish to'g'risida»gi Qonunining 10-moddasi, 33-moddasi ikkinchi, uchinchi qismlari, O'zbekiston Respublikasi «Davlat yer kadastrini to'g'risida»gi Qonunining 7-moddasi, O'zbekiston Respublikasi «Mahalliy davlat hokimiyati to'g'risida»gi Qonunining 10-moddasi.

6-modda. Tumanlar davlat hokimiyati organlarining yer munosabatlarini tartibga solish sohasidagi vakolatlari

Yer munosabatlarini tartibga solish sohasida quyidagilar tumanlar davlat hokimiyati organlarining vakolatlariga kiradi:

tuproq unumdorligini oshirish, yerlardan oqilona va samarali foydalanish va ularni muhofaza qilish tadbirlarini ishlab chiqish hamda amalga oshirish;

yerlardan oqilona foydalanish va ularni muhofaza qilish ustidan davlat nazoratini amalga oshirish;

fuqarolarga, yuridik shaxslarga egalik qilishga, foydalanishga va ijaraga yer berish, shuningdek tubdan yaxshilash ishlari amalga oshirilgan sug'oriladigan yerlar, pichanzorlar va yaylovlardan, tabiatni muhofaza qilish maqsadlariga mo'ljallangan yerlardan tashqari yerlarni, o'rmon o'simliklari bilan qoplangan yerlardan tashqari o'rmon fondi yerlarini, sanoat, transport, aloqa, mudofaa va boshqa maqsadlar uchun mo'ljallangan yerlarni, suv fondi yerlarini olib qo'yish — har bir yer egasiga va yerdan foydalanuvchiga o'n gektargacha o'lchamda;

(6-moddaning birinchi qismi to'rtinchi xatboshisi O'zbekiston Respublikasining 2014 yil 4 sentyabrdagi O'RQ-

373-sonli Qonuni tahririda — O‘R QHT, 2014 y., 36-son, 452-modda)

fuqarolarga fermer xo‘jaligi yuritish uchun yerlarni ijaraga berish;

Qarang: O‘zbekiston Respublikasining “Fermer xo‘jaligi to‘g‘risida”gi Qonuni 11-moddasi uchinchi qismi.

fuqarolarga, yuridik shaxslarga zaxira yerlardan yer uchastkasining o‘lchamidan qat’i nazar, egalik qilishga, foydalanishga va ijaraga yer berish;

yer uchastkalarini savdo va xizmat ko‘rsatish sohasi ob‘yektlari bilan birgalikda yuridik va jismoniy shaxslarga mulk etib realizasiya qilish;

yer uchastkalariga meros qilib qoldiriladigan umrbod egalik qilish huquqini kim oshdi savdosi asosida fuqarolarga realizasiya qilish;

yer tuzishni, yer monitoringi o‘tkazilishini va davlat yer kadastri yuritilishini tashkil etish;

yer uchastkalariga bo‘lgan huquqlar hamda ularga oid bitimlarning davlat ro‘yxatiga olinishini tashkil etish;

(6-moddaning o‘ninchi xatboshisi O‘zbekiston Respublikasining 2003 yil 30 avgustdagi 535-II-sonli Qonuni tahririda — Oliy Majlis Axborotnomasi, 2003 y., 9-10-son, 149-modda)

yerga egalik qilish va undan foydalanish, shuningdek yer uchastkasini ijaraga olish huquqlarini hamda yer uchastkalariga bo‘lgan mulk huquqini belgilangan tartibda ushbu Kodeksning 36-moddasiga muvofiq bekor qilish;

qishloq xo‘jaligi va o‘rmon xo‘jaligi korxonalari, muassasalari va tashkilotlari tashkil etilgan, qayta tashkil etilgan va tugatilgan hollarda, ularning yerga egalik qilishi va yerdan foydalanishi masalalarini hal etish;

yer munosabatlarini tartibga solish sohasida tumanlar davlat hokimiyati organlarining vakolatlariga kiradigan boshqa masalalarni hal qilish.

Qarang: mazkur Kodeks 12-moddasining ikkinchi qismi, 13-moddasi uchinchi, to'rtinchi qismlari, 22-moddasi to'rtinchi qismi, 23-moddasi ikkinchi qismi, 24-moddasi ikkinchi qismi, 25-moddasi ikkinchi qismi, 36-moddasi to'rtinchi qismi, 37-moddasi, 41-moddasi to'rtinchi qismi, 49-moddasi oltinchi qismi, 54-moddasi, 55-moddasi uchinchi, oltinchi qismlari, 56-moddasi birinchi, beshtinchi qismlari, 58-moddasi birinchi, ikkinchi qismlari, 61-moddasi, 62-moddasi uchinchi qismi, 64-moddasi beshtinchi qismi, 65-moddasi ikkinchi qismi, 67-moddasi ikkinchi qismi, 68-moddasi uchinchi qismi, 70-moddasi ikkinchi qismi, 76-moddasi uchinchi qismi, 91-moddasi uchinchi qismi, O'zbekiston Respublikasi «Tabiatni muhofaza qilish to'g'risida»gi Qonunining 10-moddasi, O'zbekiston Respublikasi «Davlat yer kadastr to'g'risida»gi Qonunining 7-moddasi, O'zbekiston Respublikasi «Mahalliy davlat hokimiyati to'g'risida»gi Qonunining 10-moddasi.

7-modda. Shaharlar davlat hokimiyati organlarining yer munosabatlarini tartibga solish sohasidagi vakolatlari

Yer munosabatlarini tartibga solish sohasida quyidagilar shaharlar davlat hokimiyati organlarining vakolatlariga kiradi:

yerlardan oqilona va samarali foydalanish va ularni muhofaza qilish tadbirlarini ishlab chiqish hamda amalga oshirish;

yerlardan oqilona foydalanish va ularni muhofaza qilish ustidan davlat nazoratini amalga oshirish;

yer uchastkasining o'lchamidan qat'i nazar, shahar chegarasi doirasida egalik qilishga, foydalanishga va ijaraga yer berish, shuningdek yerni olib qo'yish, qishloq xo'jaligi va o'rmon xo'jaligi korxonalari, muassasalari va tashkilotlarining yerlari bundan mustasno;

yer uchastkalarini savdo va xizmat ko'rsatish sohasi ob'yektlari bilan birgalikda yuridik va jismoniy shaxslarga mulk etib realizasiya qilish;

yer uchastkalariga meros qilib qoldiriladigan umrbod egalik qilish huquqini kim oshdi savdosi asosida fuqarolarga realizasiya qilish;

yer tuzishni, yer monitoringi o'tkazilishini va davlat yer kadastri yuritilishini tashkil etish;

yer uchastkalariga bo'lgan huquqlar hamda ularga oid bitimlarning davlat ro'yxatiga olinishini tashkil etish;

(7-moddaning sakkizinchi xatboshisi O'zbekiston Respublikasining 2003 yil 30 avgustdagi 535-II-sonli [Qonuni tahririda](#) — Oliy Majlis Axborotnomasi, 2003 y., 9-10-son, 149-modda)

yerga egalik qilish va undan foydalanish, shuningdek yer uchastkasini ijaraga olish huquqlarini hamda yer uchastkalariga bo'lgan mulk huquqini belgilangan tartibda ushbu Kodeksning [36-moddasiga](#) muvofiq bekor qilish;

yer munosabatlarini tartibga solish sohasida shaharlar davlat hokimiyati organlarining vakolatlariga kiradigan boshqa masalalarni hal qilish.

Qarang: mazkur Kodeks 12-moddasining [ikkinchi qismi](#), 13-moddasining [uchinchi qismi](#), 22-moddasi [to'rtinchi qismi](#), 23-moddasi [ikkinchi qismi](#), 24-moddasi [ikkinchi qismi](#), 25-moddasi [ikkinchi qismi](#), 36-moddasi [to'rtinchi qismi](#), 37-moddasi, 41-moddasi [to'rtinchi qismi](#), 55-moddasi [uchinchi, oltinchi qismlari](#), 61-moddasi, 62-moddasi [uchinchi qismi](#), 64-moddasi [beshinchi qismi](#), 65-moddasi [ikkinchi qismi](#), 67-moddasi [ikkinchi qismi](#), 70-moddasi [ikkinchi qismi](#), 91-moddasi [uchinchi qismi](#), O'zbekiston Respublikasi «Tabiatni muhofaza qilish to'g'risida»gi Qonunining [10-moddasi](#), O'zbekiston Respublikasi «Davlat yer kadastri to'g'risida»gi Qonunining [7-](#)

moddasi, O'zbekiston Respublikasi «Mahalliy davlat hokimiyati to'g'risida»gi Qonunining 10-moddasi.